

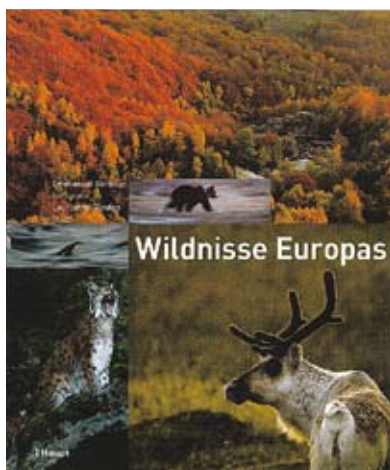
(orienpety), ‘Avocado’, ‘Black Spider’ (mieszańce azjatyckie), ‘Buckingham’ (mieszańce orientalne), ‘Deliana’ (mieszańce *L. longiflorum*), ‘Dizzy’ (mieszańce orientalne), ‘El Grado’ (mieszańce azjatyckie karłowate), ‘Eleganza’ (mieszańce azjatyckie), ‘Fancy Crow’ (mieszańce AO – lilii azjatyckich z orientalnymi), ‘Fire King’ (mieszańce azjatyckie z turbanowymi kwiatami), ‘Futura’ (orienpety), ‘Little Girl’ (mieszańce orientalne karłowe), ‘Miss Birma’ (mieszańce orientalne karłowe), ‘Orania’ (orienpety), ‘Purple Reign’ (mieszańce azjatyckie), ‘Red Alert’ (mieszańce LA), ‘Rodela’ (mieszańce LA),

‘Science Fiction’ (mieszańce azjatyckie karłowe), ‘Yellow Star’ (mieszańce azjatyckie z turbanowymi kwiatami).

Książka B. Grabowskiej i T. Kubali „Lilie” stanowi ciekawą pozycję książkową dla szerokiego grona miłośników roślin i ogrodów. Charakteryzuje się ona dobrym opisem roślin, a fotografie wykonane są dobrze. Warto by tę ciekawą książkę rozpowszechnić możliwie szeroko w Polsce.

Eugeniusz Kośmicki (Poznań)

Emmanuel Berthier, Laurianne Gandon, **Wildnisse Europas. Entdeckungsreisen für Naturliebhaber.** („Dzikie obszary Europy. Podróże odkrywcze dla miłośników przyrody“). Übersetzung Ulrike Kirsch, Bern-Stuttgart-Wien 2010, Haupt Verlag, ss. 140, ISBN 978-3-258-075-43-3.

W porównaniu do Azji, Afryki czy Ameryki Europa – sięgająca od Atlantyku do Uralu – jest stosunkowo niewielkim kontynentem. Obejmuje ona tylko 10,2 mln km². Umiarkowany klimat, historia geologiczna i 40 000 km wybrzeży „ukrywają” zróżnicowane obszary ekologiczne z bogatą i specyficzną florą i fauną. W Europie znajdują się 43 000 obszarów pod ochroną przyrody. Występują tu też pierwotne i częściowo w ogóle nieznane krajobrazy. Emmanuel Berthier należy do najbardziej znanych podróżników i fotografów francuskich. Współpracuje on z Laurianne Gandon – autorką opracowań poświęconych problemom przyrodniczym. Owocem współpracy E. Berthiera i L. Gandon jest recenzowana tutaj książka „Dzikie obszary Europy. Podróże odkrywcze dla miłośników przyrody”. Ukazała się ona pierwotnie w języku francuskim pt. „Nature sauvage” w 2008 r., a w roku 2010 została przetłumaczona na język niemiecki.

Recenzowana książka E. Berthiera i L. Gandon składa się z krótkiego „Wprowadzenia” i czterech podstawowych części pt. „Zima”; „Wiosna”; „Lato”; „Jesień”. W części zatytułowanej „Zima” zawarto trzy artykuły poświęcone wybranym dzikim obszarom, które są szczególnie piękne i oddziaływające na człowieka w określonej porze roku. Można wymienić tutaj artykuły: „Arktyczna zima w Laponii” (w Finlandii) i „Karpaty w śniegu” (Rumunia); „Wyspy na obszarze Waddenzee” (Holandia). Laponia obejmuje 400 000 km² śniegów, pokryte śniegiem góry, lasy i tylko kilka setek tysięcy mieszkańców. Laponia rozciąga się od norweskich Wysp Lofotów, Gór Skandynawskich przez północną Szwecję i północną Finlandię i obejmuje na wschodzie cały rosyjski Półwysep Kola. Zachodni region obejmuje fiordy, wąskie doliny, lodowce i góry. Po szwedzkiej stronie Laponii znajdują się trzy piękne parki narodowe: Sarek, Padjelanta i Stora Sjöfallet. Charakterystyczne dla Laponii są dwie pory roku: osiem miesięcy długiej zimy z dwoma miesiącami nocy polarnej i krótkim gorącym latem niejako eksplozją życia.

Rumunia posiada duże obszary ochronne, które należą do łańcucha gór Karpat. Na szczególną uwagę zasługują okolice Sinai i Braszowa obejmujące 100 000 km². Występuje tam duża europejska populacja dużych drapieżnych ssaków: rysi, wilków, czy niedźwiedzi brunatnych. Z powodu prywatyzacji lasów zagrożone są jednak coraz bardziej populacje tych zwierząt. Do Holandii, Niemiec i Danii należą wyspy fryzyjskie z liczącym 10 000 km² pasem wydm, które chronią wybrzeża przed sztormami Morza Północnego. Przy tym pięć wysp fryzyjskich należy do Holandii (wyspy Texel, Vlieland, Terschelling, Ameland i Schiermonnikoog). Charakteryzują się one bogatą fauną ptasią, a w okresie zimy panują bardzo wietrzne warunki.

Część druga pt. „Wiosna” obejmuje trzy artykuły: „Raj ptasi Extremadura” (Hiszpania); „Białowieża –

ostatnia pierwotna puszcza Europy” (Polska) i „Tatry – pomiędzy górskimi łąkami a szczytami” (Słowacja). Pomiędzy Portugalią a Andaluzją rozciąga się kraina (prowincja) Extremadura charakteryzująca się bogactwem przyrodniczym i kulturowym. Istotne są tutaj lasy dębów korkowych, których korę zbiera się co dziesięć lat. Charakterystyczne są tutaj białe bociany, a na łąkach i polach występują liczne gatunki ptaków stepowych i rzadkich ptaków drapieżnych oraz ptaki wodne. Na uwagę zasługuje położony na północ od miasta Cáceres Park Narodowy Monfragüe obejmujący 18 000 ha, w tym części rzeki Tajo i Tietar. Na uwagę zasługuje artykuł „Białowieża – ostatnia pierwotna puszcza Europy”. Obszar ten obejmuje 150 000 ha na granicy Polski i Białorusi. Symbolem Puszczy Białowieskiej jest niewątpliwie żubr, a dobry stan lasów puszczy wynika z działań polskich królów i rosyjskich carów, którzy traktowali puszcę jako swój prywatny rewir łowiecki. Sercem puszczy jest 4700 ha Białowieskiego Parku Narodowego, gdzie występują 500-letnie olbrzymie leśne, a buki sięgają nawet 40 m wysokości. W Puszczy Białowieskiej występuje 5000 gatunków roślin, a także liczne gatunki ptaków i ssaków. Niestety Puszcza Białowieska jest poważnie zagrożona przez rosnącą gospodarkę leśną, wyrzucanie odpadów, a także turystykę. Dużą część winy ponosi – według E. Berthiera – finansowa pomoc Banku Światowego dla rozwoju sektora leśnego.

Tatry tworzą naturalną granicę pomiędzy Słowacją a Polską. Współcześnie obszary Tatr w Słowacji tworzą Park Narodowy. Charakteryzuje się on bogatą fauną i florą. Charakterystycznymi zwierzętami Tatr są: świstaki, kozice górskie, a także niedźwiedzie i wilki. Charakterystyczna jest kamienna droga sięgająca 46 km. Natomiast trzecia część obejmuje dwa artykuły: „Tabernas – jedyna gorąca pustynia Europy” (Hiszpania) i „Varangerfjord – fiord ptaków” (Norwegia). Na południu Hiszpanii znajduje się Pustynia Tabernas ograniczona przez łańcuchy górskie. Pustynia ta obejmuje 29 000 ha, a rocznie występuje tam 3000 godzin słonecznych. Rośliny posiadają specjalne strategie w zakresie przetrwania, polegające na ochronie przed parowaniem wody, a także gromadzeniem wody, która jest niezbędna dla ich przetrwania życiowej. Wymienione powyżej rośliny określa się jako kserofity. W latach pięćdziesiątych XX wieku nakręcono tam wiele filmów, które „naśladowały” obszary i miasta amerykańskiego Dzikiego Zachodu. W warunkach Pustyni Tabernas występują liczne nowe gatunki m.in. agawy, palmy czy opuncje, a także charakterystyczny swoisty świat zwierząt. Zupełnie odmienny charakter wegetacji posiadają Sierra Nevada. Na północy Norwegii znajduje się

Varangerfjord, który można określić jako fiord życia licznych ptaków. Obszary otaczające fiord pokryte są tundrą i tajgą, a komary stanowią prawdziwe wyzwanie dla ludzi i zwierząt. Na obszarze fiordu Varangerfjord panuje arktyczny klimat, a nawet w czerwcu występują duże wahania temperatury, mrozy i opady śniegu.

W części książki E. Berthiera i L. Gandon pt. „Jesień” zamieszczono trzy artykuły: „Highlands – na końcu świata” (Szkocja); „Góry, macchia i dzikie brzegi na Sardynii” (Włochy); „Wąwozy, wysokie płaszczyny i lasy Cevennów” (Francja). Szkockie Highlands („Wysokie Płaszczyny”) znajdują się na północy i powstały 400 mln lat temu. Krajobraz północnej Szkocji obejmuje wiele jezior i wartko płynących wód. Występuje tam wiele wierzb, brzoź i jałowców, a także mchów i porostów. Charakterystyczny jest też udział wrzosów, a także hodowla owiec czy bydła. Do dzikich zwierząt należą ptaki morskie i wodne, jelenie, dzikie kozy, a także łosose oraz walenie i delfiny. W sercu Highlands znajdują się pozostałości starych lasów sosnowych. Najpiękniejsze warunki na Sardynii panują jesienią. Na szczególną uwagę zasługują takie obszary jak: Zatoka Orosei, Park Narodowy Gennargentu, wydmy w okolicach Piscinas i lasy Gutturu Mannu. Na Sardynii występuje więc wiele dzikich obszarów, a do najpiękniejszych należy Park Narodowy Gennargentu. Znane są gęste lasy na zboczach gór, a na wybrzeżach występuje śródziemnomorska macchia, jak też niskie dęby. Znajduje się tutaj liczne drogi dogodne do wędrówek i szereg archeologicznych wykopalisk. W południowej Francji znajdują się górzyście Cevenny przecinane wąwozami, wysokimi płaszczynami i lasami. Najpiękniejszy jest region jesienią, gdy występują piękne barwy żółte, rdzawobrunatne, czy czerwone. Na obszarze Cevennów występuje rezerwat biosfery wielkości 91 000 ha, a liczne rzeki przecinają krajobraz. Na obszarze Cevennów żyje 500 czerwonych jeleni, a także dzikie konie Przewalskiego. Występuje tam różnorodność siedlisk z bogatą florą i fauną: 2250 gatunków roślin 2400 gatunków zwierząt.

E. Berthier i L. Gandon przedstawili w swojej interesującej i głęboko zaangażowanej książce najbardziej dzikie obszary Europy. Autorzy bogato ilustrują i dobrze opisują najbardziej pierwotne i częściowo mało znane krajobrazy i zabytki kultury. Omawiają oni takie dzikie obszary w rytmach pór roku wskazując także na swoje odczucia i osobiste wrażenia. Warto by tę interesującą i głęboko zaangażowaną książkę przetłumaczyć na język polski wskazującą dobrze na europejski wymiar ochrony przyrody.

Eugeniusz Kośmicki (Poznań)